

Izabela Witek

nauczyciel muzyki i edukacji muzycznej, nauczyciel-doradca metodyczny
Katolicka Szkoła Podstawowa SPSK w Częstochowie
Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

ZABAWY Z IMPROWIZACJĄ NA INSTRUMENTACH MELODYCZNYCH

Poniższa propozycja to zbiór sprawdzonych zabaw z improwizacją na instrumentach melodycznych do zrealizowania zarówno w grupach początkujących (klasy 1-4) jak i klasach, które sprawniej grają na instrumentach. Propozycje improwizacji na dzwonkach, dzwonkach na tubach lub ksylofonach można wprowadzić w zespołach, które nie znają zapisu nutowego, a potrafią tylko wydobyć dźwięki z instrumentów, natomiast propozycje z wykorzystaniem gry na fletach to zadania i ćwiczenia dla uczniów, którzy potrafią już we właściwy sposób wydobyć podstawowe dźwięki i znają podstawowe chwytów fletowe. Wszystkie zadania zostały opisane w przystępny, łatwy do powtórzenia sposób, tak, aby każdy nauczyciel edukacji muzycznej i muzyki, potrafiący grać na instrumencie, potrafił je zrealizować ze swoją grupą.

1) Moja pierwsza kompozycja

Instrumenty: dzwonki – 1 szt. na parę.

Dzieci dobierają się w pary, siadają wygodnie na dywanie naprzeciwko siebie, przygotowują dzwonki, a pałeczki dzwonek odwracają na „cichą stronę” (tj. kulką do dłoni). Jedna osoba z pary wymyśla tytuł „mini utworu” do zagrania, a druga improwizuje melodię ilustrującą ten tytuł. Po chwili następuje zamiana ról. Dzieci mają kilka minut na przećwiczenie swoich utworów. Po wyznaczonym czasie chętni uczniowie kolejno prezentują swoje kompozycje na forum grupy; tym razem trzymając pałeczkę już w klasyczny sposób. Każde wykonanie nagradzane jest brawami.

2) Tytuł poproszę!

Instrument: instrument klawiszowy dla nauczyciela.

Dzieci proponują swoje tytuły (dla przykładu: „wściekła osa”, „śpiąca poduszka”, „pszczoła na pękatym pączku” itd.), a nauczyciel improwizuje kilkudziesięciową ilustrację muzyczną na instrumencie klawiszowym.

3) „Miniorki”

Instrumenty: instrument klawiszowy dla nauczyciela oraz instrumenty perkusyjne niemelodyczne. W pierwszej fazie zadanie przebiega jak wyżej (w „Tytuł poproszę!”), ale po pierwszym wykonaniu dołącza do gry uczeń, który wymyślił tytuł utworu. Zadaniem ucznia jest dodanie do improwizacji nauczyciela własnej propozycji akompaniamentu na wybranym instrumencie perkusyjnym niemelodycznym.

4) Na dwóch dźwiękach – dur czy moll?

Instrumenty: instrument klawiszowy dla nauczyciela oraz zestaw dzwonek na tubach lub ksylofon z wyjmowanymi sztabkami.

Chętne dziecko wybiera dwie tuby, na których chce grać (ew. dwie sztabki na ksylofonie). Nauczyciel dopytuje ucznia, czy chciałby zagrać utwór durowy czy molowy, a potem uważnie obserwując dziecko, towarzyszy mu w improwizacji i wspólnie razem tworzą utwór.

5) „Rozmowy międzyinstrumentalne”

Instrumenty: Dzwonki na tubach, dzwonki i ew. instrumenty perkusyjne niemelodyczne. Dwoje dzieci siada na wprost siebie; jedno z nich ma przed sobą dzwonki na tubach, drugie – dzwonki chromatyczne. Grają na przemian, prowadząc rozmowę. Tematyka „muzycznej rozmowy” może być wcześniej ustalona lub nie. Do rozmowy może ewentualnie włączyć się jeszcze trzecia osoba grająca na instrumencie perkusyjnym niemelodycznym. Po zadaniu rozmawiamy z uczniami o wrażeniach i przebiegu muzycznej rozmowy.

6) Muzyczna ilustracja do tekstu

Pomoce: Dzwonki na tubach i dzwonki chromatyczne oraz tekst wybranego wiersza, np. *Dwa Michały*.

Julian Tuwim – *Dwa Michały*

*Tańcowały dwa Michały,
Jeden duży, drugi mały.
Jak ten duży zaczął krążyć,
To ten mały nie mógł zdążyć.*

*Jak ten mały nie mógł zdążyć,
To ten duży przestał krążyć.
A jak duży przestał krążyć,
To ten mały mógł już zdążyć. (...)*

Prowadzący czyta rytmicznie cały wiersz J. Tuwima. Fragmenty mówiące o dużym Michale czyta ćwierćnutami, a o małym Michale – ósemkami. Po wysłuchaniu wiersza zgłasza się dwoje uczestników; jeden grać będzie na dzwonkach na tubach (duży Michał), a drugi – na dzwonkach chromatycznych (mały Michał). Zadaniem dzieci jest mini ilustracja dźwiękowa do dwóch pierwszych zwrotek wiersza. Uczniowie ilustrują na instrumencie ruch dużego i małego Michała w momentach, gdy mowa o ich bohaterze.

7) Improwizacja do rytmu.

Pomoce: Rytm zapisany na arkuszach, instrumenty melodyczne (flety lub dzwonki). W tym zadaniu warunkiem koniecznym jest umiejętność poprawnego wydobywania dźwięków na fletach w wyznaczonej przez nauczyciela skali. Zadaniem uczniów jest granie wylosowanych i zapisanych na arkuszach rytmów wg własnego pomysłu. Improwizacja ma być jednak ujęta w ramy budowy okresowej, zatem po pierwszym fragmencie (np. po dwóch taktach) kończymy improwizację do wyznaczonego rytmu na dominancie (np. w gamie C-dur będzie to dźwięk „g”), a dwa kolejne kończymy na tonice (w gamie C-dur to „c”).

8) Fletowy spacer

Instrumenty: flety.

Warunek wstępny – jak wyżej. Dwoje chętnych uczniów gra na przemian długie dźwięki na fletach, np. całe nuty, z tym, że jedna osoba gra z opóźnieniem – w tym wypadku będzie to opóźnienie pauzy półnutowej. *Fletowy spacer* brzmi jak powolne stąpania raz na jedną, a raz na drugą nogę. Wszyscy wsłuchują się w powstałe współbrzmienia. Podobnie jak w powyższym zadaniu tę improwizację wkładamy w formę poprzednika i następnika, a więc na znak prowadzącego oba flety spotykają się na dominancie (w tonacji C-dur: dźwięk „g”), a na koniec – na tonice (w tonacji C-dur: dźwięk „c”).

Temu ćwiczeniu może towarzyszyć rytmiczny ruch pozostałych uczniów – np. bujanie w tempie granych dźwięków lub powolny spacer do słuchanej muzyki.

9) Piękna improwizacja – do wybranego nagrania utworu, np. Jan A.P. Kaczmarek muzyka z filmu *Marzyciel*, fragment: *Piano variation in blue* lub inne.

Pomoce: nagranie (najlepiej w tonacji C-dur albo a -moll albo pentatonice), dzwonki na tubach. Dwoch chętnych uczestników siada na wprost siebie, pomiędzy nimi leżą dzwonki na tubach (co bardzo ważne – w pasującej do nagrania skali). Uczniowie grają na przemian do słuchanego utworu, po kilka dźwięków, oddając nastrój i charakter utworu. Wykonanie nie powinno być długie – ok. minuty, półtorej tak, aby następowały dynamiczne zmiany wykonawców. Każde wykonanie kończą brawa dla uczestników.

10) Harmonia na próbę

Pomoce: dzwonki na tubach lub ksylofony z wyjmowanymi sztabkami.

Chętny uczeń eksperymentuje z brzmieniem, sprawdza współbrzmienia, wybiera trzy dowolne dźwięki na dzwonkach na tubach lub ksylofonie, a potem rozdaje dzwonki lub ksylofony trzem różnym uczniom. Zadanie polega na graniu wybranych wcześniej dźwięków w rytmie pokazywanym gestami przez ucznia prowadzącego, imitującego ruchy dyrygenta. Po każdym wykonaniu rozmawiamy z uczestnikami: jak brzmiało to współbrzmienie, co przypominało, jaki oddawało nastrój.

11) Echo melodyczne

Instrumenty: Dzwonki na tubach lub inny instrument sztabkowy z podpisanymi dźwiękami oraz dzwonki, flety lub ksylofony.

Osoba prowadząca (najpierw nauczyciel, w dalszej kolejności – chętny uczeń) gra wybrane przez siebie dźwięki w rytmie: dwie ćwierćnuty + półnuta i jednocześnie śpiewa lub wymawia ich nazwy je literowo. Pozostali uczniowie – jak echo – powtarzają usłyszaną frazę.

W improwizacji na instrumentach melodycznych najważniejsze jest jak najwcześniejsze wprowadzenie takich zabaw do lekcji edukacji muzycznej a potem muzyki. Dzieci i młodzież nie będą czuły się skrępowane, ani onieśmiałe swoją twórczością, jeśli od najmłodszych lat będą swobodnie bawić się muzyką i tworzyć drobne formy muzyczne czy mini utwory. Ważna jest również informacja zwrotna od nauczyciela czy innych uczniów, która wzmacnia oraz ukazuje mocne strony podejmowanych działań muzycznych; informacja, która buduje poczucie własnej wartości w oparciu o możliwe umiejętności twórcze. Takie zabawy z improwizacją powinny być normalną, codzienną praktyką na lekcjach muzyki.

Izabela Witek